

Kiinnostavasti radiosta ennen kuin siitä tuli leivänpaahdin

Lasse Vihonen: Radio sodissamme 1939–1945. SKS, Porvoo 2010. 331 s.

Radio on ollut ja jossakin mielessä lienee edelleen tehokkaimpia mielialoja muokkaavia välineitä. Tämän seikan me ammattihistorioitsijat olemme usein helposti unohtaneet, sillä radio-ohjelmat ovat kadonneet suurimmaksi osaksi tai vaan tuuliin heti sen jälkeen, kun ne on lähetetty.

Jotakin sentään jää: toisen maailmansodan ajalta suomalaisestakin radiosta on pelastunut jälkipolville koko joukko nauhoituksia, niin viiltäviä tunnelmia sisältäviä kuin virallisia tiedotuksiakin. Onpa Neuvostoliiton Suomeen lähettämästä sotapropagandasta koottu aikanaan kokonainen kirjakin. Tosin tuo nimi-merkki Jahvetin ”Suomi Neuvostoliiton radiossa” (Suomen kirja 1942) lienee kuulunut vuosikymmeniä ns. vähemmän viitattuihin teoksiin. Se avaa propagandanakin – autenttisten, pikakirjoitettujen radiolähetysten ja Jahvetin niihin tekemien ivallisten huomioiden avulla – kiintoisan kuvan sotaisan radio-toiminnan sielunelämään.

Kiintoisan kuvan sota-ajan radion sielunelämään tarjoaa myös Lasse Vihosen *Radio sodissamme 1939–1945*. Eläkkeellä oleva radioarkiston päällikkö on kirjoittanut laajan, perustutkimuksen luonteisen esityksen, joka on oiva katsaus tärkeään osaan sotavuosien mentaalista maailmaa. Teoksessa käydään Suomen Yleisradion sota-aika läpi kronologisesti. Esitystä kehystetään radiotoiminnan teknisiä puolia ja radiossa sotaan varustautumista edeltävää kehitystä kuvaavilla luvuilla.

Työn pääosissa ovat paitsi radiotoiminnan käytännön järjestäminen poikkeusoloissa ja radion valtiollinen ohjailu, myös lähetysten vastaanotto. Tätä viimeksi mainittua puolta, joka on meidän näkökulmastamme ehkä kiehtovin näkökulma tutkittaessa radion toimintaa poikkeusolosuhteissa, valottavat osuvasti radiotarkkailukeskuksen raportit. Lähinnä ulkomaisen radiolähetysten seuraamista valvomaan muodostettiin 1939 radiotarkkailukeskus, joka raportoi lähetyksistä valtionhallinnolle ja sotilasjohdolle. Näitä kiinnostavia raportteja, joita Vihonen peilaa taitavasti sisäisen valvonnan, VIA:n asiamiesten laatimiin mielipidemittauksiin, hän käyttää mielestäni liiankin kliinisesti ja varovaisesti. Olennainen kuitenkin välittyä: radiolla pystyttiin niin rauhoittamaan kuin järkyttämäänkin kansalaisia tarvittaessa.

Vihosen teoksessa on sotavuosien poliittinen historia varsin suuressa roolissa: tällä tavalla se tulee samalla korostaneeksi radion virallista ja valtiollista roolia. Suurihan radion valtiollinen rooli toki oli niin meillä kuin muuallakin, mutta radion mentaalinen merkitys oli vähintään yhtä suuri.

Myös radion viihdyttävä rooli – niin rintamaradioiden toiminta kuin asemiesiltojen radioinnit – jäävät lopulta kirjassa yllättävän vähälle esittelylle. Varsinkin rintamaradioista ilmiönä jäin edelleen, Vihosenkin työn jälkeen, kaipaamaan perusteellista yleisesitystä. Niiden merkitys armeijan mielialalääkkeenä ja myös niiden tuottama horisontti viiheeseen – olivathan rintamaradiot ensimmäisiä kanavia, jotka tuottivat kuuntelijoille heidän eniten haluamaansa ohjelmaa, kevyttä musiikkia, melkein pä kellon ympäri – jää edelleen vaille tarkempaa valottamista.

Vihosen työn näkökulma jää varsin kansalliseksi, se on kansallista historiakertomusta noudattava ja paljolti myös radion sisältä ta-

pahtunutta katsova. Näissä näkökulmissa on paljon hyvää, mutta varsinkin vertailua Saksan ja liittoutuneiden radiotoimintaan olisin kaivannut enemmän.

Radio sodissamme 1939–1945 täyttää perustutkimuksen kriteerit, vaikka tulkinnoissaan se onkin varsin perinteinen ja paikka paikoin jopa kuivahko – aiheen mehukkuudesta huolimatta.

– MARKO TIKKA